

Píše Michal Topor

(E*forum, 27. 06. 2016)

Eduard Albert, rodák z východočeského Žamberku, innsbrucký a posléze vídeňský prominentní chirurg (mj. přítel hraběte Eduarda Taaffeho, od r. 1887 dvorní rada, od ledna 1895 doživotní člen panské sněmovny říšské rady), přitahuje již řadu let zájem jak historiků, zabývajících se dějinami politiky v Rakousku-Uhersku v závěrečné čtvrtině devatenáctého století, tak historiků literárních. Výklad soustředěný v monografii **Eduard Albert (1841-1900). Český intelektuál ve Vídni** (Praha, Academia 2014, řada Velké postavy českých dějin) má solidní základy, jež autorka **Helena Kokešová** léta vyztučuje speciálními studiemi a edicemi (kupř. „životopisnou studií a edicí korespondence“ Gustava Eima, vydanou r. 1999). Zatím poslední počín v této řadě se ostatně do značné míry – v celých pasážích, byť třeba rozšířených, přeformulovaných a jinak zakomponovaných – překrývá s její starší knižně vydanou prací *Eduard Albert. Příspěvek k životopisu a edice korespondence* (Praha, Scriptorium 2004; svazek tehdy zahrnul i edici Albertovy korespondence s Antonínem Rezkem, Karlem Kramářem a Josefem Kaizlem); v části zevrubně osvětlující Albertovu politickou působnost – především se zřetelem k jeho prostředkování mezi staročechy a Masarykovými realisty v l. 1889–1890 – mohla autorka zúročit i novější sondy ze své dizertační práce *Eduard Albert a realisté. Osobnost Eduarda Alberta a jeho role v české politice v 80. a 90. letech 19. století* (FF UK, 2012).

Alberta kniha představuje, vždy jakoby nanovo, v několika tazích. Pětici kapitol odpovídajících vyčleněným životním sférám (*Homo privatus, ...eruditus, ...scriptor, ...urbanissimus, ...politicus*) předchází a doplňují dvě, které obhlížejí pramenný dispozitiv (a peripetie jeho nabývání) a – souvisle s tím – „druhý život“, tj. vrstvenou posmrtnou reflexi Albertova zjevu. Suma výchozích a dalších parametrů Albertova osobního života (rodiště, dětství, manželka, zjev, povaha, záliby apod.) je vystavěna z parafrází či citací dostupných pramenů, ne vždy se daří vyhnout riziku takového citování: žádný fakt situovaný v tom kterém čase nemůže sloužit jako charakteristikon definitivně, absolutně platný pro celek Albertova života. Opatrnější životopisec by přece jen váhal s tvrzeními typu „Řada Albertových básní dokládá jeho lásku k přírodě“, „Kladný poměr měl i k jídlu a pití“ či „Však se mu po českém pivu v zahraničí vždy stýskalo“ (s. 49, 51, 53). Na privátní pasáž navazuje podrobná rekonstrukce toho, jak Albert budoval svou odbornou kariéru. V další části je poukázáno na literární aspekt Albertovy osobnosti: připomenuty jsou jeho osobní vazby k českým literátům (zejména k J. Vrchlickému), překladatelské podniky – v první řadě čtyřsvazkový projekt *Poesie aus Böhmen* –, i vlastní básnické dílo. Kapitola nadepsaná *Homo urbanissimus* vypočítává Albertovy „společenské vztahy a přátelské kontakty“ (tj. s kým vším se znal, přátelil apod.), resp. projevy jeho mecenášství;

vztahům a kontaktům, tentokrát však na poli politickém a mnohem zevrubněji, je věnována také kapitola o Albertovi jako člověku politickém.

Vine-li se partii knihy jakožto klíčová otázka, kým (vším) vlastně E. Albert byl, jeví se rozparcelování „Alberta“ jako sice možný, nikoli však nejúčinnější způsob porozumění životní dráze, nestálému komplexu vazeb, loajalit atd. K tomu přistupují další potíže. Ne vždy autorka v hodnocení Albertovy činnosti dostatečně zohlednila důležitost toho, ke komu se ten který mluvčí svým svědectvím, komentářem apod. obrací. Tak kupříkladu analýzu povahy Albertovy překladatelského a literární zprostředkovatelského nasazení, pozornou i k souběžné pražské a vídeňské literární konstelaci, víceméně nahrazuje souborem nepřekvapivě vřele děkovných vyjádření těch, které tento v l. 1893–1900 obdaroval exempláři vydaných svazků (antologiemi *Poesie aus Böhmen*, resp. *Neuere Poesie aus Böhmen* a *Neueste Poesie aus Böhmen* /1893–1895/, *Lyrisches und Verwandtes aus der böhmischen Literatur* /1900/ a překladem Erbenovy *Kytice* pod názvem *Der Blumenstrauß* /1900/, vše vydáno vídeňským univerzitním nakladatelem Alfredem von Hölder) a odkazem k soudu Zdeňka Pešata, autora hesla Eduard Albert v Lexikonu české literatury (sv. I, 1985). V duchu svého přece jen poněkud obdivného pohledu („můžeme souhlasit s názorem Aloise Lorenze, že Albert byl univerzálním duchem rázu velkých humanistů z renesanční doby“, s. 46) neváhá nad výběrem z díla J. Vrchlického (svazkem *Neuere Poesie aus Böhmen*, 1893; s překladatelským podílem Friedricha Adlera, Bronislava Wellka ad.) konstatovat: „Výborná znalost němčiny a také vlastní básnické nadání a píle zaručovaly dobrý výsledek“ (s. 109). Jiný příklad: v závěrečné kapitole o Albertově „druhém životě“ upozorňuje autorka, která Machar v knize *Vídeňské profily* (1919) znechuceně konstatoval Albertovo povrchní sice, přitom ale opojené „vídeňáctví“, avšak vzápětí i – českou podstatu pod tím „nátěrem“, dále na Šaldův „tendenční článek“ *Ještě Vrchlický*, otištěný v říjnu 1922 v *Tribuně*, aniž by Macharovo a Šaldovo hodnocení a jejich motivace dále zkoumala – redukuje je na příklady kontroverzí, vymykajících se uctivé tradici.

Albert je autorce „českým intelektuálem ve Vídni“. Úlitba národnímu, tj. „našemu“, „českému“ narativu se místy promítá i do hodnocení role, již v Albertově světě měli jeho žena Marie (roz. Pietsch, Králíky/Gulich) a syn Georg: nereflektovaně jsou přebírány dobové soudy (Albertovy sestry Terezy Svatové, Marie Červinkové-Riegrové), žena a syn jsou – v souhlase s oběma ženami a také náhledem Albertova životopisce Arnolda Jiráska (srov. s. 270–271) – nahlíženi jako osoby cizorodé, docela či nakonec postrádající zápal pro českou věc, viz: „Z toho, že Svatová vyzývala Červinkovou, aby se švagrovou mluvila česky, že to umí, a M. Albertová s ní vždy mluvila německy vmlouvajíc se na to, že zná jen kuchyňskou češtinu, Červinková pochopila, jaký je poměr mezi švagrovými a kdo v rodině zastává český princip a bojuje za něj“ nebo „Předpokládáme, že se Červinková oprávněně domnívala, že původem všeho ‚cizáctví‘ v Albertově rodině je jeho žena, která nepozorovanými prostředky dosáhne vždy svého“ (s. 31, 32), srov. též: „Georg díky matčině výchově a vlivem prostředí postrádal české národní smýšlení. Jeho osobnost proto byla a je hodnocena rozdílně“ či „Traduje se také, že právě Georg chtěl, aby otec byl pohřben ve Vídni“

(s. 33; 41; kurzivou zvýraznil Mt). Vzdor tomuto rámování lze nicméně pasáž črtající Georgovu dráhu (s. 34–41) kvitovat jako cenný profil rakouského filozofa a básníka (mj. autora pojednání *Kant's transcendental Logik mit besonderer Berücksichtigung der Schopenhauerschen Kritik der Kantischen Philosophie* /Wien, Hölder 1895/, *Die platonische Zahl als Präzessionszahl (3600.259) und ihre Konstruktion* /Wien, F. Deuticke 1907/ či básnických knih *Hundert Sonette* /Wien, F. Deuticke 1911/ a *Eros. Akkorde und Dissonanzen* /Zürich – Leipzig, Almathea-Verlag 1926/).

Některými využitými svědectvími (včetně několika sebe-charakteristik hlavního aktéra) autorka sice dál podporuje představu jakési lišácké vídeňské taktiky: vystupovat jako Rakušan, tj. neutrálně a solidně („zachovávat slušnou rezervu“, s. 213 – z dopisu Masarykovi, patrně z května 1890), etablovat se (také jazykově) a z této pevniny, jak jen možno, a přitom neokázale, podporovat „českou věc“. Dalšími partiemi výkladu nicméně našťestí sama tento obraz komplikuje, Albert v nich vystupuje spíše jako zastánce kompromisních politických řešení, respektující stávající hierarchii moci a odmítající radikální řešení národnostně polarizovaných sporů o administrativně-jazykové uspořádání. O to lákavější může být porozumět právě rakouskému, s ryze českými záležitostmi nakonec ani nesouvisejícímu kontextu Albertova života. Autorka jej tu a tam přibližuje, tato oblast nicméně zůstává badatelskou, interpretační výzvou. Příkladem může být odstavec (s. 51–52) věnovaný Albertovi jako (jistě v druhé polovině osmdesátých let) účastníku setkávání vídeňské stolní společnosti Die Nische, založené literáty Ludwigem Anzengruberem a Fridrichem Schlögelem.

Navzdory načrtnutým výhradám je autorčina nová albertovská monografie nepominutelným, přehledným, široce a spolehlivě dokumentovaným prahem k poznání Albertovy osobnosti.

Helena Kokešová: *Eduard Albert (1841–1900). Český intelektuál ve Vídni* Praha, Academia 2014, 319 s.

www.ipsl.cz